कविर्भार्गवः।पवमानः सोमः। जगती।

धर्ता दिवः पवते कृत्व्यो रसो दक्षो देवानामनुमाद्यो नृभिः।

हरिः सृजानो अत्यो न सत्वभिर्वृथा पाजांसि कृणुते नदीष्वा॥ ९.०७६.०१

दिवः- नभसश्चित्ताकाशस्य वा। धर्ता- धारकः। कृत्व्यः- कर्तव्यः। दक्षः- समर्थः। देवानाम्- देवतानाम्। नृभिः- उपासकैः। अनुमाद्यः- तर्पकः। हरिः- आकर्षकः। सत्वभिः- वीरैः। अत्यो न- तुरग इव। सृजानः- सृष्टः। वृथा- अनायासेन। नदीषु- अप्सु मूलशक्तिधारासु। आ- आभिमुख्येन। पाजांसि- वीर्याणि। कृणुते- कुरुते॥१॥

शूरो न धत्त आयुधा गभस्त्योः स्व१ः सिषासन्रथिरो गविष्टिषु।

इन्द्रस्य शुष्ममीरयन्नपस्युभिरिन्दुर्हिन्वानो अज्यते मनीषिभिः॥ ९.०७६.०२

गभस्त्योः- भुजयोः। आयुधा- आयुधानि। शूरो न- योद्धेव। धत्त- धृतवान्। रथिरः- रथी सन्। गविष्टिषु- गवां विद्यानामेषणेषु सत्सु। स्वः- स्वर्गम्। सिषासन्- संभक्तुमिच्छन्। अपस्युभिः- मूलशक्तिधारेच्छुभिः। इन्द्रस्य- परमेश्वरस्य। शुष्मम्- बलम्। ईरयन्- प्रेरयन्। मनीषिभिः- मेधाविभिः। हिन्वानः- प्रेर्यमाणः। इन्दुः- क्लेदनशीलो रसः। अज्यते- सङ्गच्छते॥२॥

इन्द्रस्य सोम पवमान ऊर्मिणा तविष्यमाणो जठरेष्वा विश।

प्र णः पिन्व विद्युदभ्रेव रोदसी धिया न वाजाँ उप मासि शश्वतः॥ ९.०७६.०३

पवमान सोम। ऊर्मिणा- तरङ्गेण। तविष्यमाणः- वर्धिष्यमाणः। इन्द्रस्य- ईशनाधिदैवतस्य। जठरेषु- हृदये। आ विश- प्रविश। सीदन् वनस्य जठरे पुनानः, भीमस्य वृष्णो जठरादभिश्वसो दिवे

Dr. Rangani
WEBOLIM

दिवे सहुरिः स्तन्नबाधित इत्यादिषु मन्त्रेषु जठरशब्दस्य मध्यभाग इति लक्षणया सारः स्वरूपं हृदयमिति वार्थः। हूयमानः- अस्माभिराहूतः। नः- अस्मदर्थम्। रोदसी- द्यावापृथिव्यौ। विद्युदभ्रेव- यथा तडित् मेघांस्तथा। प्र- प्रकर्षेण। पिन्व- धुक्ष्व। धिया- बुद्ध्या। न- संप्रति। शश्वतः- सनातनीः। वाजान्- गतीः। वज गतौ। उप मासि- प्रमाणीकरोषि ॥३॥

विश्वस्य राजा पवते स्वर्दृशं ऋतस्य धीतिमृषिषाळवीवशत्।

यः सूर्यस्यासिरेण मृज्यते पिता मतीनामसमष्टकाव्यः॥ ९.०७६.०४

विश्वस्य- सर्वस्य। राजा- रञ्जकः। स्वर्दृशः- स्वर्गद्रष्टा। ऋतस्य- सत्यस्य। धीतिम्- धारणाम्। ऋषिषाट्- दर्शनधारकः। अवीवशत्- कामयते। यः। सूर्यस्य- आत्मसूर्यस्य। असिरेण- चिद्रश्मिना। मृज्यते- शोधितो भवति। सः। मतीनाम्- मननानाम्। पिता- जनकः। असमष्टकाव्यः- अनभिभूतदर्शनः ॥४॥

वृषेव यूथा परि कोशमर्षस्यपामुपस्थे वृषभः कनिक्रदत्।

स इन्द्राय पवसे मत्सरिन्तमो यथा जेषाम समिथे त्वोतयः॥ ९.०७६.०५

वृषेव यूथा- वृषभो यथा स्वधेनुवर्गं गच्छति तथा। कोशम्- स्वप्रतीकम्। परि अर्षसि- अभिसरसि। अपामुपस्थे- मूलशक्तिधारासु। वृषभः- वर्षकः सोमः। कनिक्रदत्- अशब्दयत्। सः- तादृशः। मत्सरिन्तमः- अतिशयेन तर्पकः सन्। इन्द्राय- परमेश्वराय। पवसे- क्षरसि। यथा। समिथे- आवरणशक्तिभिर्जनिते युद्धे। त्वोतासः- भवद्रक्षिता वयम्। जेषाम- जयेम। तथा क्षरसि ॥५॥

Dr. Ranganji
WEBOLIM